

Regős Eszter,
a Központi Statisztikai Hivatal
adatvédelmi tisztviselője
E-mail: Eszter.Regos@ksh.hu

Adatvédelem az Európai Unió Általános Adatvédelmi Rendelete és a hivatalos statisztikáról szóló törvény tükrében

A statisztikai adatvédelem témája iránt érdeklődők kevés magyar nyelven megjelent szakirodalomból meríthetnek.¹ E tanulmány megírásának aktualitását azonban más jelentős események is indokolják. Egyrészt a GDPR (General Data Protection Regulation – az Európai Unió Általános Adatvédelmi Rendelete) 2016. április 27-én lépett hatályba, rendelkezései kötelezően és közvetlenül alkalmazandók 2018. május 25. napjától hazánkban is (*Az Európai Unió Hivatalos Lapja* [2016]). Másrészt a hivatalos statisztikáról szóló 2016. évi CLV. törvény (a továbbiakban: Stt.) mint ágazati törvény felváltotta a korábbi két és fél évtizedig hatályban levő statisztikai törvényt (*Magyar Közlöny* [2016]).

Jelen tanulmány célja a statisztikai adatvédelem összetettségének bemutatása azáltal, hogy párhuzamba helyezi a *GDPR* rendelkezéseit a statisztikai adatvédelem uniós előírásokon alapuló hazai szabályaival.

1. A GDPR alkalmazása a hivatalos statisztikában

Bevezetéképpen feltehetjük a kérdést: kell-e egyáltalán alkalmazni a GDPR-t a hivatalos statisztikai adatkezelések során? Erre maga a GDPR is választ ad, érdemes azonban közelebbről megvizsgálni rendelkezéseit, mert ezek a „válaszok” egyes helyeken (például a preambulum (26) bekezdése) félreérthetők, különös tekintettel a 89. cikk (1) bekezdés alapján biztosított kivételek esetében. (Lásd jelen tanulmány

¹ Legutóbb a *Statisztikai Szemle* 2015. évi 11–12. számában megjelenő tanulmányok járták körül a statisztikai adatvédelem témáját.

„6. Érintettek jogai” című fejezetét.) A GDPR preambuluma (162) bekezdése egyértelműen fogalmaz: „E rendeletet a személyes adatok statisztikai célú kezelése esetében is alkalmazni kell ... Statisztikai célúnak minősül a személyes adatok statisztikai felmérések vagy statisztikai eredmények kiszámításának céljából történő gyűjtése és kezelése.”

A preambuluma (163) bekezdése szerint a statisztikai adatkezelés során – mint speciális adatkezelési területen – uniós és tagállami jognak megfelelően védeni kell a bizalmas adatokat; a személyes adatok és a bizalmas adatok kapcsolatát azonban már nem szabályozza, de nem is feladata.

A GDPR preambuluma (26) bekezdése a következőképpen rendelkezik: „Az adatvédelem elveit minden azonosított vagy azonosítható természetes személyre vonatkozó információ esetében alkalmazni kell ... Az adatvédelem elveit ennek megfelelően az anonim információkra nem kell alkalmazni, nevezetesen olyan információkra, amelyek nem azonosított vagy azonosítható természetes személyre vonatkoznak, valamint az olyan személyes adatokra, amelyeket olyan módon anonimizáltak, amelynek következtében az érintett nem vagy többé nem azonosítható. ... Ez a rendelet ezért nem vonatkozik az ilyen anonim információk kezelésére, a statisztikai célú adatkezelést is ideértve.” Érdemes tehát a félreértéseket elkerülni, e rendelkezés lényege az, hogy akkor nem kell a rendeletet alkalmazni a statisztikai célú adatkezelésre, ha az anonim! Tehát a feltett kérdésre a válasz: igen.

További kérdés: hogyan kell alkalmazni a GDPR-t hivatalos statisztikai adatkezelések során? A 89. cikk (1) bekezdés értelmében: a személyes adatok „statisztikai célból folytatott kezelését e rendelettel összhangban az érintett jogait és szabadságait védő megfelelő garanciák mellett kell végezni.”

2. Személyes adatok védelme vs. statisztikai adatok bizalmas kezelése

Az Alaptörvény VI. cikk (3) bekezdése szerint mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez (*Magyar Közlöny* [2011]).

Az Európai Statisztika Gyakorlati Kódexének² (a továbbiakban: CoP [Code of Practice – Gyakorlati kódex]) 5. elve (A statisztikai adatok bizalmas kezelése) kimondja: A statisztikai szervezetek „a legmesszebbmenőkig tiszteletben tartják az adatszolgáltatók (háztartások, vállalatok, közigazgatási intézmények és más válaszadók) jogait, biztosítják az általuk szolgáltatott információk bizalmas kezelését és kizárólag statisztikai célokra történő felhasználását.”

² https://www.ksh.hu/docs/bemutakozas/hun/az_europai_statisztika_gyakorlati_kodexe.pdf

A Nemzeti Statisztika Gyakorlati Kódexének (a továbbiakban: Kódex) 9. elve az adatvédelem elnevezést kapta. Hogy szerencsés volt-e ezt a kifejezést használni, nem biztos. Adatvédelemmel a természetes személyek személyes adatainak védelmét azonosítjuk (helyesen) és nem a statisztikai adatvédelmet, nem az egyedi adatok védelmét. Az elv tartalmából természetesen kiderül valódi jelentése: „A statisztikai szervezetek a statisztikai célból kezelt egyedi adataik védelmét a vonatkozó jogszabályi feltételeknek megfelelően biztosítják” (KSH [2017]).

Az Európai Parlament és Tanács 223/2009/EK rendeletének (a továbbiakban: 223-as rendelet) 2. cikk e) pontja is rögzíti a statisztikai adatok bizalmas kezelésének elvét: „...az egyedi statisztikai egységekre vonatkozó, közvetlen statisztikai célokra vagy közvetve, adminisztratív vagy egyéb forrásból beszerzett bizalmas adatok védelme, amely magába foglalja a megszerzett adatok nem statisztikai célú felhasználásának és jogellenes nyilvánosságra hozatalának tilalmát is” (Az Európai Unió Hivatalos Lapja [2009]).

Az Stt. 3. § (3) bekezdés f) pontja mindezekkel összhangban határozza meg, hogy „A statisztikai adatok bizalmas kezelése: a statisztikai egységekre vonatkozó adatok védelme, amely magában foglalja a megszerzett adatok nem statisztikai célú felhasználásának és jogellenes nyilvánosságra hozatalának tilalmát is.” Az Stt. további rendelkezései pontosítják ezt a szabályt: a 39. § (8) bekezdése alapján „A statisztikai adatfelvétel keretében kezelt egyedi adat kizárólag statisztikai célra használható. Tilos annak bármely nem statisztikai, azaz a statisztikai adat-előállítási folyamaton kívüli célra, különös tekintettel az egyedi adat büntető, polgári peres, nemperes eljárás, hatósági, adóigazgatási eljárás során történő felhasználása, illetve belföldi jogsegély keretében való felhasználásra történő átadása.” (2. § 17. pont: „*Statisztikai cél*: hivatalos statisztikai adat statisztikai adat-előállítási folyamatban való felhasználása.”) Továbbá az Stt. 39. § (1) bekezdés szerint: „A Hivatalos Statisztikai Szolgálat tagjai által a hivatalos statisztika céljából előállított adatok ... nyilvánosak”, azonban az Stt.-ben foglalt kivétellel egyedi adat nem hozható nyilvánosságra.

Az adatvédelem a statisztikában tehát a statisztikai adatok bizalmas kezelését jelenti, az egyedi adatok kizárólag statisztikai célra történő felhasználást és azokhoz való szűk körű (csak kivételi szintű) hozzáférhetőséget. (Lásd jelen tanulmány „5.6. Integritás és bizalmas jelleg elve” című alfejezetét.) Az adatszolgáltatók (közük a természetes személyek) jogainak tiszteletben tartása a hivatalos statisztikában tehát alapvetés. Kérdés, hogy jelent-e többlet kötelezettséget, és ha igen miféle a hivatalos statisztikát előállító szervezetek számára az, ha az adatszolgáltató természetes személy, erre keressük a választ a következőkben.

3. Hatály és fogalmak – Mikor kell alkalmazni a GDPR-t?

A GDPR hatálya a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében azok védelmére állapít meg szabályokat. A GDPR 4. cikk 1. pontja szerint „*személyes adat*» azonosított vagy azonosítható természetes személyre »érintett« vonatkozó bármely információ. Azonosítható az a természetes személy, aki közvetlen vagy közvetett módon, különösen valamely azonosító, például név, szám, helymeghatározó adat, online azonosító vagy a természetes személy testi, fiziológiai, genetikai, szellemi, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára vonatkozó egy vagy több tényező alapján azonosítható.»

Az Stt. hatálya a hivatalos statisztikai adat-előállítási folyamatra és az azzal kapcsolatos tevékenységre terjed ki. A statisztikai adatok bizalmas kezelését a statisztikai egységekre vonatkozó adatok védelmében határozza meg, azaz, hogy egyedi adat kizárólag statisztikai célra használható, valamint egyedi adat– néhány kivétellel – nem hozható nyilvánosságra. Az Stt. 2. § 5. pont alapján „*egyedi adat*: olyan adat vagy adatok olyan együttese, amely – a mindenkor legjobb technikai lehetőségek igénybevételével – lehetővé teszi a statisztikai egység közvetlen vagy közvetett azonosítását, illetve azon keresztül eddig nem ismert információ felfedését.” E fogalmat egékszítik ki az Stt. 2. § egyes pontjai:

„18. *statisztikai egység*: a sokaság meghatározott tulajdonságokkal, jellemzőkkel, ismérvekkel rendelkező egyede,»

„4. *azonosítás*: az az esemény, amikor egy adott statisztikai egységet (különösen: természetes személyt, gazdálkodó szervezetet, egyéb intézményt) egyértelműen felismernek vagy hozzájutnak a statisztikai egység egy vagy több közvetlen azonosítójához,»

„8. *felfedés*: a közzétett adatokból egy adott statisztikai egységre vonatkozó eddig nem ismert információ nyilvánosságra kerülése.»

A 223-as rendelet meghatározásai között is megtaláljuk a statisztikai egység és a bizalmas adat fogalmát:

„3. cikk 6. *statisztikai egység*: a megfigyelés alapegysége, azaz egy természetes személy, egy háztartás, egy gazdasági szereplő vagy egyéb vállalkozás, amelyre az adatok vonatkoznak;

7. *bizalmas adat*: olyan adat, amely lehetővé teszi a statisztikai egységek közvetlen vagy közvetett azonosítását, és ezáltal egyedi információt közöl.»

Ez utóbbi fogalomnál meg kell említeni, hogy az európai jogi környezet más kontextusban is használja a bizalmas (confidential) jelzöt. Így a magyar jogforrások

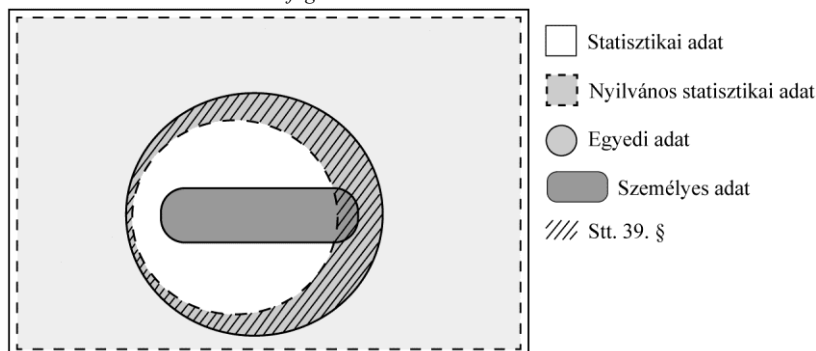
közül a minősített adatok védelméről szóló 2009. évi CLV. törvényt is fel lehet példaként hozni, amely deklarálja és használja a bizalmas minősítési szintű adat fogalmát (*Magyar Közlöny* [2009]). A 3. § 1. pont a) alpont szerint ezek olyan adatok, amelyekről „a minősítő a minősítési eljárás során megállapította, hogy az érvényességi időn belüli nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése, módosítása vagy felhasználása, illetéktelen személy részére hozzáférhetővé, valamint az arra jogosult részére hozzáférhetetlenné tétele károsítja a minősítéssel védhető közérdeket, és ezért annak nyilvánosságát és megismerhetőségét a minősítés keretében korlátozza.” Természetesen a statisztikában nem ezt jelenti a bizalmas adat.

Visszakanyarodva a személyes adat és az egyedi adat fogalmához, ezek olyan viszonyban vannak egymással, mint a „bogár és a rovar”. Nem minden egyedi adat személyes adat, de minden személyes adat, egyedi adat.

Mindezekhez, ha hozzátesszük a végleges statisztikai adat fogalmát, némiképpen zavart tudunk előidézni, amelyet természetesen el is oszlatnánk. Az Stt. 2. § 21. pontja szerint „*végleges statisztikai adat*: a statisztikai adat-előállítási folyamat során előálló olyan adat, amely hivatalos közlés alapjául szolgál adott társadalmi, gazdasági vagy környezeti jelenség meghatározott időszakai/időponti állapotáról.” E fogalomból több dologra is rá kell világítani: 1. Létezik nem végleges statisztikai adat. Definiálására azért került sor, mert a HSSz (Hivatalos Statisztikai Szolgálat) tagjai egymás közötti statisztikai célú, térítésmentes adatátadás, -átvételének tárgyi hatálya erre (a véglegesre) terjed ki. 2. Összességében nem a statisztikai adat nyilvános, hanem az annak alapján készült hivatalos közlés. 3. Nyelvi értelemben a végleges statisztikai adat nem az előzetes becsült statisztikai adat későbbi végleges formája, hiszen az előzetes becsült statisztikai adat is bizonyos szempontból végleges, a becslési eljárás végeztével előálló statisztikai adat.

Az említett fogalmakat a következő ábrával lehetne bemutatni, amely kizárólag statisztikai adatkezelés vonatkozásában szemlélteti az egyes adattípusok egymáshoz való viszonyát.

A GDPR és az Stt. szerinti adatfogalmak összevetése a hivatalos statisztikai adatkezelésben



Látható tehát, hogy a statisztikai adatok bizalmas kezelésének hatálya (vagyis tulajdonképpen az egyedi adatok védelme) jóval bővebb, hiszen nemcsak a természetes személyek személyes adatainak védelmére, hanem a jogi személyekre és a jogi személyiség nélküli gazdálkodó szervezetekre is – mint adatszolgáltatókra – kiterjed. Az azonosítás fogalma a GDPR és az Stt. szerint egyezik: felismerni egy természetes személyt, vagy elismerni egy gazdálkodó szervezetet. Ugyanakkor a statisztikai adatkezelésben megjelenő felfedés is speciális fogalom: mögötte nem pusztán a felismerést értjük, hanem a statisztikai egységre vonatkozóan egy új információ „napvilágra kerülését”. A felfedés elleni védelem különböző módszertani eszközökkel valósítható meg. (Lásd jelen tanulmány „5.6. Integritás és bizalmas jelleg elve” című alfejezetét.)

A védelem – akár statisztikai, akár személyes – különbségtétel nélkül mindenkit megillet. Egy természetes személy személyes vagy egy gazdálkodó szervezet bizalmas adataához való joga, illetve ezek esetleges sérelme előrébbvaló-e? Ha megnézzük a hatályos Büntető Törvénykönyvet (2012. évi C. törvény) a személyes adattal való visszaélés alapesetben vétség, ami 1 évig; minősített esetben 2 évig (különleges adat) terjedő szabadságvesztéssel, illetve – a büntetés büntett miatt – 3 évig terjedő szabadságvesztéssel (hivatalos személy, közmegbízott) büntetendő (*Magyar Közlöny* [2012]). Mindeközben gazdasági titok (bank-, értékpapír-, pénztár-, biztosítási, foglalkoztatói nyugdíjtitok) megsértése (Btk. 413. §) vétség miatt 2 évig terjedő szabadságvesztéssel; üzleti titok megsértése (Btk. 418. §) büntett miatt 3 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A tiltott adatszerezés (Btk. 422. §) bűncselekményének elkövetési tárgya pedig lehet személyes adat, magántitok, gazdasági titok vagy üzleti titok, amely alapesetben büntett miatt 3 évig, minősített esetben 1-től 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Nyilvánvaló, hogy más jellegű megítélés alá esik egy természetes személy sérelme, mint egy jogi személyé, megítélésénél más minőségi és mennyiségi mutatók vehető számba, de jelen tanulmány célja nem ez. Annak kijelentése ugyanakkor igen, hogy a statisztikai adatkezelésben ugyanolyan védelem illeti meg az egyedi adatokat, függetlenül attól, hogy az adatszolgáltató természetes személy vagy éppen egy gazdálkodó szervezet.

4. Jogalapok és adatforrások – Mi alapján lehet személyes adatot kezelni?

A GDPR 6. cikke rögzíti a személyes adatok kezelésének jogalapjait. A jogalap felhatalmazást jelent személyes adat kezelésére. „A személyes adatok kezelése kizárólag akkor és annyiban jogszerű, amennyiben legalább az alábbiak egyike teljesül:

- a) az érintett hozzájárulását adta személyes adatainak egy vagy több konkrét célból történő kezeléséhez;
- b) az adatkezelés olyan szerződés teljesítéséhez szükséges, amelyben az érintett az egyik fél, vagy az a szerződés megkötését megelőzően az érintett kérésére történő lépések megtételéhez szükséges;
- c) az adatkezelés az adatkezelőre vonatkozó jogi kötelezettség teljesítéséhez szükséges;
- d) az adatkezelés az érintett vagy egy másik természetes személy létfontosságú érdekeinek védelme miatt szükséges;
- e) az adatkezelés közérdekű vagy az adatkezelőre ruházott közhatalmi jogosítvány gyakorlásának keretében végzett feladat végrehajtásához szükséges;
- f) az adatkezelés az adatkezelő vagy egy harmadik fél jogos érdekeinek érvényesítéséhez szükséges, kivéve, ha ezen érdekekkel szemben elsőbbséget élveznek az érintett olyan érdekei vagy alapvető jogai és szabadságai, amelyek személyes adatok védelmét teszik szükségessé, különösen, ha az érintett gyermek.” („...nem alkalmazható a közhatalmi szervek által feladataik ellátása során végzett adatkezelésre.”)

Az Stt. I. fejezetében levő „Értelmező rendelkezések” 14. pontja alapján hivatalos statisztikai adatot kezelő intézmények alaptevékenysége a hivatalos statisztikai adatok előállítására. A hivatalos statisztikai tevékenység közérdekű feladat.

A GDPR preambuluma (45) bekezdése alapján, ha az adatkezelés az adatkezelőre vonatkozó „...közérdekű feladat végrehajtásához, illetve közhatalmi jogosítvány gyakorlásához szükséges, az adatkezelésnek az uniós jogban vagy valamely tagállam jogában foglalt joggal kell rendelkeznie.” A hivatalos statisztika előállítására irányadó – a már említett – a 223-as rendelet mint uniós jogforrás, valamint az Stt. mint hazai jogforrás.

Nézzük, milyen speciális szabályokat tartalmaz az Stt. a hivatalos statisztikáról szóló törvény, amelyet a 223-as rendelettel összhangban adtak ki. A hivatalos statisztikai adat-előállítási folyamat magában foglalja többek között az adatforrások használatát. Az Stt. 2. § 1. pontja szerint az „*adatforrás*: a statisztikai adatfelvétel megvalósításának, a megfigyelendő adatok begyűjtésének a forrása. A statisztikai megfigyeléshez szükséges adatok összegyűjtése több adatforrásból történhet.” Megkülönböztetünk elsődleges és másodlagos adatforrásokat. „*Elsődleges adatforrás*: olyan adatforrás, amelyből a statisztikai adatfelvétel által leírt sokaság adott időszakra vagy időpontra vonatkozó ismérvei teljes mértékben vagy részben statisztikai adatgyűjtéssel meghatározhatók” (2. § 7. pont). „*Másodlagos adatforrás*: olyan adatforrás, amelyből a statisztikai adatfelvétel által leírt sokaság adott időszakra vagy időpontra vonatkozó ismérvei teljes mértékben vagy részben statisztikai adatátvétellel meg-

tározhatók. A másodlagos adatforrások begyűjtésének két típusát különböztetjük meg: az adminisztratív forrásból történő adatátvételeket (adminisztratív adatátvétel) és az egyéb másodlagos forrásból történő adatátvételeket” (2. § 12. pont). „*Adminisztratív adatforrás*: olyan másodlagos adatforrás, amelyben tárolt adatok gyűjtését vagy azokról nyilvántartás vezetését jogszabály írja elő az adminisztratív adatforrás kezelője számára” (2. § 3. pont). „*Egyéb másodlagos adatforrás*: minden olyan másodlagos adatforrás, ami nem minősül adminisztratív adatforrásnak” (2. § 6. pont).

Attól függően, hogy milyen adatforrást használunk, a statisztikai adatfelvétel különböző módjaival találkozhatunk.

Az Stt. 2. § 15. pontja alapján „*statisztikai adatfelvétel*: egy adott sokaság adott időszakra vagy időpontra vonatkozó ismérveinek gyűjtése egy társadalmi, gazdasági vagy környezeti jelenség statisztikai megfigyelése céljából, különböző adatforrások felhasználásával.” Az Stt. 23. § (1) bekezdése alapján „a statisztikai adatfelvétel módja lehet statisztikai adatgyűjtés vagy statisztikai adatátvétel. Statisztikai adatfelvétel elsődleges és másodlagos adatforrásból végezhető.”

Az Stt. 2. § 16. pontja szerint „*statisztikai adatgyűjtés*: a statisztikai adatfelvétel által meghatározott sokaság adott időszakra vagy időpontra vonatkozó ismérveinek összegyűjtése a kiválasztott adatszolgáltatók megkérdezésével vagy közvetlen megfigyeléssel.” Az Stt. 24. § alapján: „Statisztikai adatgyűjtés keretében adatszolgáltatásra kötelezett lehet bármely természetes és jogi személy, valamint a személyiségi joga szerint jogképes szervezet.” Az Stt. 25. § (1) bekezdés tesz kiegészítést: „Természetes személytől személyes adatára vonatkozó kötelező adatszolgáltatást – a 26. § (1) bekezdésben foglalt kivétellel – csak törvény rendelhet el.” Továbbá a (2) bekezdés szerinti kiemelő rendelkezés, hogy különleges adat statisztikai célból csak személyazonosításra alkalmatlan módon, egyes adattípusok esetén csak a személy önkéntes adatszolgáltatása alapján, más adattípusok esetén a személy önkéntes adatszolgáltatása vagy törvény rendelkezése alapján kezelhető. Megemlítem, hogy az Stt. 26. § alapján gazdasági tevékenységet folytató természetes személy gazdasági tevékenységére vonatkozóan adatszolgáltatási kötelezettséget az OSAP (Országos Statisztikai Adatfelvételi Program) kormányrendelet állapítja meg.

Itt utalnék a GDPR preambulának (10) bekezdésére, amely szerint a rendelet a tagállamok számára mozgásteret biztosít ahhoz, hogy pontosítsák a benne meghatározott szabályokat, ideértve a személyes adatok különleges kategóriáira („különleges adatok”) vonatkozókat is. Ennyiben tehát ez a rendelet nem zárja ki olyan tagállami jog elfogadását, amely meghatározza a különleges adatkezelési helyzetek körülményeit, ezen belül pontosabban megállapítja, hogy milyen feltételek mellett jogszerű a személyes adatok kezelése. A GDPR 9. cikke, amely a személyes adatok különleges kategóriáinak kezelésére vonatkozik, a következőket tartalmazza: „(1) A faji vagy etnikai származásra, politikai véleményre, vallási vagy világnézeti meggyőződésre vagy szakszervezeti tagságra utaló személyes adatok, valamint a természetes szemé-

lyek egyedi azonosítását célzó genetikai és biometrikus adatok, az egészségügyi adatok és a természetes személyek szexuális életére vagy szexuális irányultságára vonatkozó személyes adatok kezelése tilos.” A 9. cikk (2) j) pontja szabályozza azt a kivételt, miszerint a tiltás nem alkalmazandó abban az esetben, ha az adatkezelés a „...statisztikai célból szükséges olyan uniós vagy tagállami jog alapján, amely arányos az elérni kívánt céllal, tiszteletben tartja a személyes adatok védelméhez való jog lényeges tartalmát, és az érintett alapvető jogainak és érdekeinek biztosítására megfelelő és konkrét intézkedéseket ír elő.”

Az Stt. 2. § 13. pontja szerint „*statisztikai adatátvétel*: a statisztikai adatfelvétel által meghatározott sokaság adott időszakra vagy időpontra vonatkozó ismérveinek meghatározásához más szervezet által nyilvántartott vagy összegyűjtött adatok átvétele, felhasználása.” A 28. § (1) bekezdés alapján „az adminisztratív adatforrások adattartalma – a jelen törvényben foglaltak figyelembevételével – hivatalos statisztikai célra korlátozás nélkül felhasználható.” A 28. § (4) bekezdése szerint „az adminisztratív adatforrást kezelő szerv a Hivatalos Statisztikai Szolgálat tagjai részére hivatalos statisztikai célra – a minősített adat kivételével – az (1) és (5) bekezdésben foglaltakra tekintettel a hivatalos statisztikai célnak megfelelő, egyedi azonosításra alkalmas módon köteles az általa jogszabály felhatalmazása alapján nyilvántartásban, mint adminisztratív adatforrásban kezelt adatot átadni.” A 28. § (5) bekezdés pedig a következőket rögzíti: „A – KSH-t kivéve – a Hivatalos Statisztikai Szolgálat többi tagja a (4) bekezdés alapján személyes adatokhoz való hozzáférésre akkor jogosult, ha azt külön törvény elrendeli.”

Tehát a különbség az adatgyűjtés és az adatátvétel között, hogy gyűjtés esetén maga az érintett (természetes személy, jogi személy, jogi személyiség nélküli gazdaságszervezet, akire az adat vonatkozik) szolgáltatja az adatokat; átvétel esetében pedig egy intézmény (szervezet, hivatal) kezeli az érintett adatait, és átadja hivatalos statisztikai célra azokat. (A népmozgalmi statisztika is adatátvételnek minősül.) A KSH hivatalos statisztikai célú személyes adatokat érintő adatkezelésének jogalapja a GDPR 6. cikk (1) bekezdés e) pontja alapján az Stt. 3. § (1)–(2) bekezdésekben rögzített közérdekű feladat ellátása. Adatgyűjtés esetében – figyelemmel az Stt. 25. § (1) bekezdésére – külön törvényi felhatalmazás szükséges természetes személyes adatára vonatkozó kötelező adatszolgáltatáshoz, azzal a kitételrel, hogy különleges adat csak személyazonosításra alkalmatlan módon gyűjthető. Adatátvételnélkor – figyelemmel az Stt. 25 § (4)–(5) bekezdéseire – egyedi azonosításra alkalmas módon kezelhető az adat, a KSH esetén ebbe személyes adatokat is értve (maga az Stt. adja a törvényi felhatalmazást); a HSSz tagjaira vonatkozóan azonban szükséges a külön törvényi felhatalmazás. Természetesen ezen felül a GDPR 6. cikk a) pontja szerinti hozzájárulás esetén a KSH kezelhet további személyes adatot, a tájékoztatásban megjelölt célból, ideig stb.

5. Alapelvek – Hogyan lehet személyes adatot kezelni?

A GDPR 5. cikk (1) bekezdése határozza meg a személyes adatok kezelésére vonatkozó elveket, amelyek a következők:

a) jogszerűség, tisztességes eljárás és átláthatóság: a személyes adatok „kezelését jogszerűen és tisztességesen, valamint az érintett számára átlátható módon kell végezni”;

b) célhoz kötöttség: személyes adatok „gyűjtése csak meghatározott, egyértelmű és jogszerű célból történjen, és azokat ne kezeljék ezekkel a célokkal össze nem egyeztethető módon; a 89. cikk (1) bekezdésének megfelelően nem minősül az eredeti céllal össze nem egyeztethetőnek a közérdekű archiválás céljából, tudományos és történelmi kutatási célból vagy statisztikai célból történő további adatkezelés”;

c) adattakarékosság: a személyes adatok „az adatkezelés céljai szempontjából megfelelőek és relevánsak kell, hogy legyenek, és a szükségesre kell korlátozódniuk”;

d) pontosság: a személyes adatoknak „pontosnak és szükség esetén naprakésznek kell lenniük; minden észszerű intézkedést meg kell tenni annak érdekében, hogy az adatkezelés céljai szempontjából pontatlan személyes adatokat haladéktalanul töröljék vagy helyesbítsék”;

e) korlátozott tárolhatóság: a személyes adatok „tárolásának olyan formában kell történnie, amely az érintettek azonosítását csak a személyes adatok kezelése céljainak eléréséhez szükséges ideig teszi lehetővé; a személyes adatok ennél hosszabb ideig történő tárolására csak akkor kerülhet sor, amennyiben a személyes adatok kezelésére a 89. cikk (1) bekezdésének megfelelően közérdekű archiválás céljából, tudományos és történelmi kutatási célból vagy statisztikai célból kerül majd sor, az e rendeletben az érintettek jogainak és szabadságainak védelme érdekében előírt megfelelő technikai és szervezési intézkedések végrehajtására is figyelemmel”;

f) integritás és bizalmas jelleg: a személyes adatok „kezelését oly módon kell végezni, hogy megfelelő technikai vagy szervezési intézkedések alkalmazásával biztosítva legyen a személyes adatok megfelelő biztonsága, az adatok jogosulatlan vagy jogellenes kezelésével, véletlen elvesztésével, megsemmisítésével vagy károsodásával szembeni védelmet is ideértve.”

Az alapelvek közé sorolhatjuk a beépített és alapértelmezett adatvédelem, valamint az adatbiztonság követelményét is.

A 223-as rendeleten alapuló CoP-pal összhangban a Kódex (és a Kódex alapján az Stt.) határozza meg a hivatalos statisztika előállítására vonatkozó elveket. Az Stt. 3. § (3) bekezdése szerint a hivatalos statisztikai tevékenységgel kapcsolatos alapelvek:

a) Szakmai függetlenség (Kódex 1. elv.): „a Hivatalos Statisztikai Szolgálat tagjainak a hivatalos statisztika előállítása során – különös tekintettel az alkalmazott technikák, eszközök, fogalmak, módszertanok és adatforrások kiválasztására, valamint a közzététel valamennyi formájának tartalmára és időzítésére – szakmailag független módon kell eljárnia, és ezeket a feladatokat bármilyen politikai vagy egyéb nyomástól és befolyástól mentesen, valamint egyéb, nem statisztikai tevékenységtől elkülönítve kell elvégezni. A Hivatalos Statisztikai Szolgálat tagjánál a szervezet vezetője által erre kijelölt vezető felelős a hivatalos statisztikai tevékenységért. A hivatalos statisztikai tevékenységgel kapcsolatban utasításra, döntéshozatalra kizárólag a hivatalos statisztikai tevékenységért felelős vezető jogosult.”

b) Pártatlanság (Kódex 2. elv.): „a hivatalos statisztikát bármely politikai vagy egyéb nyomástól és befolyástól mentesen, semleges módon kell előállítani és közzétenni, és valamennyi felhasználót egyenlő bánásmódban kell részesíteni.”

c) Objektivitás (Kódex 2. elv.): „a hivatalos statisztikát megbízható és elfogulatlan módon kell előállítani, valamint közzétenni.”

d) Megbízhatóság (Kódex 11. elv.): „a hivatalos statisztikáknak a lehető leghitelesebben, legpontosabban és legkövetkezetesebben kell mérniük azt a valóságot, amelyet leképezni hivatottak, és ez magában foglalja a tudományos kritériumok alkalmazását is a források, módszerek és eljárások kiválasztásában.”

e) Minőség iránti elkötelezettség (Kódex 7. elv.): „a hivatalos statisztika megbízható, magas minőségű statisztikai információk előállításával, közzétételével támogatja a tényeken alapuló döntéshozatalt, a kutatást és a társadalom szereplői közötti párbeszédet. Ennek érdekében a Hivatalos Statisztikai Szolgálat tagjai rendszeresen mérik és folyamatosan javítják a statisztikai termékek és folyamatok minőségét és rendszeresen tájékoztatják a felhasználókat a minőségről.”

f) A statisztikai adatok bizalmas kezelése (Kódex 9. elv.): „a statisztikai egységekre vonatkozó adatok védelme, amely magában foglalja a megszerzett adatok nem statisztikai célú felhasználásának és jogellenes nyilvánosságra hozatalának tilalmát is.”

g) Költséghatékonyság (Kódex 6. elv.): „a hivatalos statisztika előállítási költségeinek arányban kell állniuk az eredmények fontosságá-

val és a várt előnyökkel, az erőforrásokat optimálisan kell felhasználni és mérsékelni kell a válaszadói terhet.”

Ezen túlmenően a Kódex a következő alapelveket tartalmazza:

- felhasználóközpontúság (Kódex 3. elv);
- koordináció és együttműködés (Kódex 4. elv);
- megfelelő szervezeti erőforrások és képességek (Kódex 5. elv);
- megalapozott módszertan (Kódex 8. elv);
- relevancia (Kódex 10. elv);
- pontosság és megbízhatóság (Kódex 11. elv);
- időszerűség és időbeli pontosság (Kódex 12. elv);
- koherencia és összehasonlíthatóság (Kódex 13. elv);
- hozzáférhetőség és érthetőség (Kódex 14. elv).

A következő alfejezetekben azt vizsgáljuk, hogy megfeleltethetők-e a GDPR alapelvei a Kódex alapelveivel, illetve milyen különbözőségek fedezhetők fel közöttük.

5.1. Jogszerűség, tisztességes eljárás és átláthatóság elve

A jogszerűség, tisztességes eljárás és átláthatóság elve a GDPR preambulának (39) bekezdése szerint azt jelenti, hogy az adatkezelésnek jogszerűnek és tisztességesnek, valamint az érintettek részére a tájékoztatásnak és kommunikációnak könnyen hozzáférhetőnek és közérthetőnek kell lennie. Az elv első felének (jogszerű és tisztességes adatkezelésnek) való megfelelést kifejezetten nem tartalmazza a Kódex. Érdemes azonban egyrészt a CoP-ra kitekinteni. A CoP 2. elve: „Felhatalmazás adatgyűjtésre. A statisztikai szervezetek egyértelmű jogi felhatalmazással rendelkeznek az európai statisztikák céljaira történő információgyűjtéshez. Kérésükre törvényben lehet előírni, hogy a közigazgatási intézmények, vállalatok, háztartások, valamint a szélesebb értelemben vett nyilvánosság tagjai tegyék lehetővé az adataikhoz való hozzáférést, illetve adják meg ezeket az európai statisztikai célok érdekében.” Másrészt az Stt. V. fejezetében rögzített rendelkezésekből következik az adatkezelések jogszerűségének követelménye. (Lásd jelen tanulmány „4. Jogalapok és adatforrások” című alfejezetét.) Az átláthatóság elvét a Kódex inkább a statisztikai adat felhasználása oldaláról tekinti fontosnak rögzíteni (3. elvben), hogy a felhasználókkal való párbeszéd különböző csatornákon biztosított legyen. Hiszen a minőség iránti elköteleződés elvének teljesülése az adatszolgáltatókkal való kommunikáció nélkül nem is lenne lehetséges. Ugyanakkor az átláthatóság követelményének teljesítését szolgálja az Stt. számos rendelkezése, többek között az adminisztratív, valamint egyéb másodlagos adatátvételek során

kötött együttműködési megállapodások, illetve az adatvédelmi és adathozzáférési, térítési szabályok vagy akár a teljes OSAP nyilvánosságának követelménye. Ennek az elvnek a teljesítése elvárható tehát a teljes hivatalos statisztikában.

5.2. Célhoz kötöttség elve

A célhoz kötöttség elve a jogszerű adatkezelés talán legfontosabb garanciális elvárása, hogy konkrétan meghatározott és megfogalmazott cél szükségessége a személyes adatokhoz fűződő jog korlátozásának ezen módjára. A GDPR két csoportra osztja a célokat: az eredeti, valamint az eredeti céllal összeegyeztethető egyéb célra. (Az eredeti, egyértelmű és jogszerű céllal össze nem egyeztethető egyéb cél esetében az adatkezelést nem tekinthetjük jogszerűnek.)

Ha tág értelemben vizsgáljuk, akkor a KSH-ban az egyedi adatok kezelésének célja kizárólag a hivatalos statisztika előállítására. (Szándékosan nem a HSSz tagjait jelöltem meg, hiszen ezen szervezetek nemcsak statisztikai célból kezelnek személyes adatot.) A Kódex 9. elve is megfogalmazza a nem statisztikai célú adatkezelés tilalmát. (Lásd jelen tanulmány „2. Személyes adatok védelme vs. statisztikai adatok bizalmas kezelése” című fejezetét.)

Szűkebb értelemben véve a hivatalos statisztikai tevékenységet ellátó szervezeteknek (HSSz) adatgyűjtésük során a kezelt adatok körét pontosan meg kell határozniuk az igényfelmérés során megfogalmazott célok szerint, és arra kell korlátozódniuk. Itt felhívom a figyelmet a statisztika és a hivatalos statisztika fogalmának eltérésére. Statisztikát bárki, hivatalos statisztikát azonban csak az Stt. hatálya alá tartozó szervezetek, a HSSz tagjai – hivatalos statisztikai tevékenységükben – állítanak elő. Az új hivatalos statisztikáról szóló törvény hatálybalépésével a KSH elnöke akkreditációs eljárás alkalmazásával állapítja meg e szervezetek megfelelőségét a Kódexnek és a 223-as rendeletnek. A GDPR fogalomhasználata a statisztikára terjed ki, egy helyütt említi (preambulum (163) bekezdés), hogy a hivatalos uniós és hivatalos nemzeti statisztikák készítésénél a 223-as rendelet az irányadó.

A GDPR preambuluma (50) bekezdése szerint „a személyes adatoknak a gyűjtésük eredeti céljától eltérő egyéb célból történő kezelése csak akkor megengedett, ha az adatkezelés összeegyeztethető az adatkezelés eredeti céljaival, amelyekre a személyes adatokat eredetileg gyűjtötték.” Nincs szükség külön jogalapra sem. (Lásd jelen tanulmány „4. Jogalapok és adatforrások” című fejezetét.) Lehet tehát a statisztikai cél, egyéb cél is? Az 5. cikk (1) bekezdés b) pontja a célhoz kötöttség elvének megfogalmazásakor rögzítette, hogy „a 89. cikk (1) bekezdésének megfelelően nem minősül az eredeti céllal össze nem egyeztethetőnek ... a statisztikai célból történő további adatkezelés.” Ez abból ered, amit a GDPR (162) bekezdésében megfogalmaz, miszerint statisztikai cél a statisztikai felmérések vagy eredmények kiszá-

mítását jelenti. „Ezeket a statisztikai eredményeket a későbbiekben többféle célra is fel lehet használni, többek között tudományos kutatás céljára is. A statisztikai célból következik, hogy a statisztikai célú adatkezelés eredménye nem személyes adat, hanem összesített adat, és hogy ezt az eredményt vagy a személyes adatokat nem használják fel konkrét természetes személyekre vonatkozó intézkedések vagy döntések alátámasztására.” Tehát a hivatalos statisztikai cél több formában is megjelenhet a GDPR alapján: egyrészt mint statisztikai cél, ami összeegyeztethető más elsődleges adatkezelési célokkal (ez adja az adatátvételeink jogalapját), másrészt mint közérdeklő, közhatalmi feladat a HSSz tagjai vonatkozásában. A hivatalos statisztikában tehát szigorúbban értelmezendő a célhoz kötöttség elve.

5.3. Adattakarékosság elve

Az adattakarékosság elve a célhoz kötöttség elvével szorosan összefügg.

Az 1. fejezetben már említett GDPR 89. cikke szerint, az adatkezeléshez garanciák kellene. A garanciáknak biztosítaniuk kell, hogy olyan technikai és szervezési intézkedések legyenek érvényben, melyek biztosítják – különösen – az adattakarékosság elvének betartását. A GDPR preambuluma (39) bekezdésében rögzített magyarázat alapján „a személyes adatoknak a kezelésük céljára alkalmasnak és relevánsnak kell lenniük, az adatok körét pedig a célhoz szükséges minimumra kell korlátozni.” Ez az elv két részre bontható, már az adatkezelés megkezdésekor csak annyi személyes adatot szabad „használni”, amennyire valóban szükség van, valamint a cél megszűnésével törölni kell a személyes adatokat.

A Kódex 10. elve szerinti relevancia ismérve, hogy a statisztikai szervezetek olyan adatokat gyűjtenek, amelyek fontosak a felhasználóknak, vagyis a hivatalos statisztikai célt szolgálják; és vizsgálják, hogy a már közzétett statisztikai információk relevanciája továbbra is fennáll-e. A hivatalos statisztikában az igények felmérésével körvonalazódik a felvételre szánt releváns adatok köre. Az adattakarékosság elvének fontos megnyilvánulása, hogy az Stt. 23. § (3) bekezdése kimondja: „Elsődleges adatforrást csak akkor lehet igénybe venni, ha nincs statisztikai célra alkalmas, hozzáférhető másodlagos adatforrás.” Olyan adatfelvétel esetében, ahol adminisztratív nyilvántartásból történik az adatok átvétele, a szektorális törvények rögzítik, hogy a hivatalos statisztikai célhoz szükséges mértékű lehet csak azok köre. A GDPR 89. cikk (1) bekezdése az adattakarékosság elvét szolgáló intézkedésként nevezi meg az álnevesítést, valamint az anonimizálást, bár ezek csaknem annyira, ha nem jobban kapcsolódnak a GDPR 5. cikk (1) bekezdés e) és f) pont szerinti elvekhez. Az adattakarékosság elve tehát alkalmazható egyedi (benne személyes) és nem egyedi adatok esetében egyaránt. Azonban az álnevesítés mint az adattakarékosság eszköze többletkötelezettséget jelent, ha a statisztikai adatkezelés személyes adatokra is kiterjed.

5.4. Pontosság elve

A pontosság elvét a GDPR abban látja, hogy a pontatlan személyes adatok helyesbítése vagy törlése érdekében az adatkezelőnek minden észszerű lépést meg kell tennie. Ha a személyes adat (például bankszámlaszám) kezelése egy konkrét meghatározott célból történik (például illetmény kifizetése) nem kérdéses, hogy az adat pontatlansága milyen következményekkel járna az érintettre. De példaként vehetnék bármely közfeladatot ellátó szervezetet, amely személyes adatokat kezel, annak érdekében, hogy az érintettnek mint egyénnek jogokat vagy kötelezettségeket állapítson meg. A statisztikában alapelv a pontosság, azonban a Kódex más jelentéstartalmat kapcsol hozzá: a statisztikai szervezetek által gyűjtött és közzétett hivatalos statisztikák a lehető legpontosabban írják le a valóságot. Tehát míg a személyes adatok kezelése tekintetében a pontosság annak az elvárása, hogy az adatkezelő a személyről pontos, korrekt adatokat tároljon, addig a statisztikában a végleges statisztikai adat pontosságát jelenti, hiszen csak így szolgálhatja a hivatalos közlés alapját. A pontosság a statisztikai folyamat és termékminőség egyik minőségi dimenziója is egyben, amelynek tervezése és mérése a statisztikai adat-előállítási folyamat része. Természetesen mindezek alapja, hogy az érintett milyen adatokat szolgáltat. Az Stt. 27. (1) bekezdése alapján „az adatszolgáltatásra kötelezett az előírt adatokat a valóságnak megfelelő tartalommal, megszabott határidőben és meghatározott módon, térítésmentesen köteles szolgáltatni.” Tehát a statisztikában a pontosság követelménye az adatszolgáltatók kötelezettségét is jelenti. Adatgyűjtések esetében adott a törvényi felhatalmazás (27. § (2) bekezdés), hogy az adatszolgáltatóktól kapott adatok valódiságát a HSSz tagja ellenőrizze. Adatátvételek esetében ez a kérdés azonban már nem ennyire egyértelmű, mert egyeztetésre az eredeti adatszolgáltatóval csak annak hozzájárulásával van lehetőség (Stt. 39. § (3) a) pont).

A 223-as rendelet meghatározása szerint a „statisztikák: mennyiségi és minőségi mutatók, összesített és reprezentatív információk, amelyek egy kollektív jelenséget jellemeznek, az érintett sokaságban.” Az egyén elvesz ebben a sokaságban, nem keletkezik számára a statisztikai adat-előállítás folyamata során semmilyen további jog vagy kötelezettség (csak a már említett szolgáltatási kötelezettség az adatok begyűjtésének szakaszában). A GDPR is felismeri ezt a preambulum (162) bekezdésében, amikor úgy fogalmaz: „A statisztikai célból következik, hogy a statisztikai célú adatkezelés eredményét vagy a személyes adatokat nem használják fel konkrét természetes személyekre vonatkozó intézkedések vagy döntések alátámasztására.” A pontatlan alapadatok nem az érintettre vannak hatással, hanem az előállt statisztikákra, tehát tulajdonképpen a hivatalos statisztikát előállító szervezetekre. A pontatlan adatok kezelésére az adat-előkészítés fázisában rendelkezésre állnak a különböző eljárások, úgymint mikro- és mezovalidálás, editálás. A pontosság elve összességében másképpen érvényesül a hivatalos statisztikában. (Lásd jelen tanulmány „6. Érintett jogai” című fejezetét.)

5.5. Korlátozott tárolhatóság elve

A korlátozott tárolhatóság elve összefonódik a célhoz kötöttség és az adattakarékosság elvével. A személyes adatok körét nemcsak a célhoz kötött minimumra kell szorítani, hanem biztosítani kell azt is, hogy a személyes adatok tárolása a lehető leg-rövidebb időtartamra korlátozódjon. Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy meg kell szüntetni a személyes adatok tárolását, amennyiben megszűnik az adatkezelés célja. Eltekintve a GDPR által biztosított kivételtől, miszerint statisztikai célból akár tovább is kezelhető, a személyes adatok tárolásának (kezelésének) megszüntetésére két megoldás kínálkozik. Az egyik, hogy anonimizáljuk az adatokat, vagyis az azonosításra alkalmas adatokat (természetes vagy mesterséges azonosítókat) töröljük, a hozzájuk a továbbiakban már nem kapcsolódó adatokat megőrizve. A másik, hogy töröljük a teljes – azonosítókat is tartalmazó – adatköröket, tekintettel arra, hogy annak kezelése a továbbiakban nem szükséges, vagy mert az anonimizálás nem lehetséges. Utóbbira példa a halottvizsgálati bizonyítvány, amely tartalmaz TAJ-számot (társadalombiztosítási azonosító jel) mint mesterséges azonosítót, és papíralapú dokumentumként meg kell semmisíteni. Az adattakarékosság és korlátozott tárolhatóság elvének megfelelő intézkedések eszközei tehát az álnevesítés és az anonimizálás. A GDPR 89. cikke úgy fogalmaz, hogy az intézkedések közé tartozhat az álnevesítés, amennyiben a statisztikai cél ily módon megvalósítható. „Amennyiben e cél megvalósítható az adatok oly módon történő további kezelése révén, amely nem vagy már nem teszi lehetővé az érintettek azonosítását (anonimizálás), a célokat ilyen módon kell megvalósítani.”

Látjuk, hogy a személyes adatok törlése speciális kötelezettség a statisztikában, nem véletlen tehát, hogy az Stt. 40. §-ban helyet kaptak a következő rendelkezések, amelyekre lehetőséget ad a GDPR. (A preambulum (45) bekezdése szerint a 6. cikk (1) bekezdés c) és e) pontja pontosíthatja többek között az adattárolás időtartamát is.) A természetes személyre vonatkozó statisztikai adatfelvételnél a természetes személyazonosító adatokat (1996. évi XX. törvény meghatározása alapján ezek: név, születési helye, születési ideje, anyja neve) – kivéve azt, amelynek adathordozóját levéltári őrizetbe kell adni – a statisztikai feldolgozás befejezésekor törölni kell. Ez felel meg az anonimizálás követelményének. Az Stt. további rendelkezései szerint: a személyes adatokat tartalmazó adatállományok esetében a közvetlen azonosító adatokat különválasztva kell tárolni a természetes személy mint statisztikai egységre vonatkozó egyéb adatoktól, helyette technikai azonosítóval kell ellátni (álnevesítés.) Az adatállomány és a közvetlen azonosító adatai közötti kapcsolatot hivatalos statisztikai célból, az adott cél eléréséig, ideiglenesen lehet helyreállítani. A cél teljesülése esetén, illetve ha a célhoz kötöttség többé nem áll fenn, az adatok teljesség-ellenőrzését követően az azonosító adatokat le kell választani vagy törölni kell.

A KSH-ban a népszámlálás, illetve a mikrocenzus során név nélkül történik az adatok gyűjtése, eleve megvalósul az anonim adatok kezelése, amelyre ezért a GDPR

hatálya nem terjed ki. Adminisztratív adatátvételek esetében a KSH kezel kisebb részben természetes (csak név), nagyobb részben mesterséges azonosítót (adóazonosító jel, társadalombiztosítási azonosító jel), illetve a népmozgalmi statisztika előállításához a név és a társadalombiztosítási azonosító jel mellett anyakönyvi azonosítót is. Ezen adatkezelésekre az előbbieket kell alkalmazni azzal, hogy a népmozgalmi adatok esetében az Stt. 30. § (4) bekezdése további szabályokat határoz meg: „A népmozgalmi eseménnyel, valamint a lakcímváltozással kapcsolatban gyűjtött adatok közül a nevet, a lakcímet és a társadalombiztosítási azonosító jelet és az egyedi elektronikus anyakönyvi azonosítót az adatok teljessége és összefüggése ellenőrzésének befejezését követő nyolc napon belül törölni kell.”

Mint látjuk, az álnevesítés a korlátozott tárolhatóság elvéhez kapcsolódik, ugyanakkor a következő alapelvhez is, hiszen az álnevesítéssel nem szűnik meg a személyes adatok minősége, kezelése (bár korlátozza bizonyos tekintetben), pusztán egy „biztonságosabb” formában történik, s mint a biztonság egyik eszköze a következő 5.6. szerinti alapelvbe jobban illeszkedik.

A személyes adatok kezelésével és statisztikával kapcsolatos elvárás között itt találunk eltérést. A statisztika leginkább hosszú távon működik, céljai is hosszú távon állnak fenn. Ezt felismeri a GDPR is, amikor kivételt enged a főszabály alól, az 5. cikk (1) e) pontjában. Eszerint a személyes adatok ennél (a cél eléréséhez szükséges időnél) hosszabb ideig történő tárolására csak akkor kerülhet sor, amennyiben az statisztikai célú.

5.6. Integritás és bizalmas jelleg elve

Az integritás és bizalmas jelleg elve az adatbiztonsághoz mint további garanciális elvhez leginkább kapcsolódó elv. Az integritás ebben a kontextusban sértetlenséget jelent. A GDPR preambuluma ennek az elvnek a tartalmát abban látja, miszerint a személyes adatokat oly módon kell kezelni, hogy az garantálja azok megfelelő szintű biztonságát és bizalmas kezelését, valamint megakadályozza a jogosulatlan hozzáférést és felhasználást. Ehelyütt célszerű a Kódex 9. elvét (Adatvédelem) közelebbről megvizsgálni, amelyet a CoP 5. elvével (Statisztikai adatok bizalmas kezelése) összhangban dolgoztak ki. A Kódex ezen elve alapján a statisztikai szervezetek a statisztikai célból kezelt egyedi adataik védelmét a vonatkozó jogszabályi feltételeknek megfelelően biztosítják. Ennek érdekében jogi, működési, módszertani és informatikai szabályokat fejlesztenek és alkalmaznak teljes működésük során. A 9. elv 4 ismérvet fogalmaz meg:

1. „A statisztikai célból kezelt egyedi adatok védelmét megfelelő működési szabályok garantálják.”

2. „Az adatok védelmét felfedés elleni védelmi módszertanok biztosítják.”

3. „A statisztikai célból kezelt adatok védelmét szabályozott, informatikai biztonsági munkafolyamatok és azok technológiai fejlődéssel lépést tartó, folyamatosan karbantartott eszközei és szabályai garantálják.”

4. „A statisztikai célból kezelt adatok védelmét megfelelő fizikai biztonsági eszközök és intézkedések biztosítják.”

Az 1. ismerv tartalmában azt jelenti, hogy a statisztikai szervezetek rendelkeznek a statisztikai adatvédelmi, illetve informatikai biztonsági szabályzattal, valamint jogosultság-nyilvántartással. Utóbbi azt a célt szolgálja, hogy a statisztikai célból kezelt egyedi adatokhoz a statisztikai szervezeteken belül kizárólag azok a személyek férjenek hozzá, akik az adott statisztikai adat-előállítási folyamatban az egyedi adatok használatával megvalósuló tevékenységben részt vesznek, elvégzéséért felelősséggel tartoznak, megfelelő adatvédelmi ismeretekkel rendelkeznek, és írásban nyilatkoztak a statisztikai adatvédelmi szabályok betartásáról. A 2. ismerv szerint: „a statisztikai szervezetek minden, a nyilvánosság számára hozzáférhető hivatalos statisztikai információt felfedés elleni védelem szempontjából megvizsgálnak, és szükség szerint, megalapozott módszertanokra támaszkodva, megfelelő módon védenek.” A 3. ismerv lényege, hogy „a statisztikai szervezetek informatikai biztonsági politikával és informatikai biztonsági szabályzattal, hatékony IT (információtechnológia) védelmi rendszerrel és az informatikai biztonságért felelős személlyel rendelkeznek ... Az informatikai biztonság szintjét a szervezet a rá vonatkozó jogszabályok és a rögzített eljárásrendjében foglaltak szerint folyamatosan ellenőrzi.” Végezetül a 4. ismerv alapján „a statisztikai szervezetekben a statisztikai célból kezelt adatokhoz való hozzáférést fizikai, technikai biztonsági eszközök garantálják.”

A GDPR integritás és bizalmas jelleg elve (5.6. pont) és a Kódex adatvédelem elve (9. elv) közötti összhang tehát megvan, sőt a Kódex adatvédelem elve nemcsak a személyes, hanem minden egyedi adattal szemben megköveteli az ismérvek teljesülését is. A külső hozzáférésre a 2. fejezetben, a jogellenes nyilvánosságra hozatallal kapcsolatosan leírtak irányadók, amit itt egészítenék ki az egyedi adatok hozzáféréseinek egyedi eseteivel.

Az Stt. 39. § rendelkezései szerint:

„(2) Az e törvényben foglalt kivételekkel az egyedi adat nem hozható nyilvánosságra.

(3) Egyedi adat az alábbi esetekben hozható nyilvánosságra, illetve közölhető mással:

a) az adatszolgáltató hozzájárulása alapján, amennyiben a továbbításhoz, nyilvánosságra hozatalhoz az adatszolgáltató, illetve az érintett

statisztikai egység a nyilvánosságra hozatalt megelőzően, egyértelműen és kifejezetten hozzájárult; vagy

b) ha valamely uniós jogi aktus egyedi feltételeket és körülményeket határoz meg, amelyek alapján – az adatszolgáltató előzetes, írásbeli tiltakozó nyilatkozatának hiányában – az adatszolgáltatóra vonatkozó, hivatalos statisztikai célra kezelt, közvetett azonosítást lehetővé tevő adat közzétele megengedett; vagy

c) ha az adat az adatszolgáltató kezelésében az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvényben foglaltak szerint közérdekű adatnak vagy közérdekből nyilvános adatnak minősül; vagy

d) az alábbi tevékenységekre vonatkozó adatkörökbe tartozó, személyes adatnak nem minősülő, természetes mértékegységben kifejezhető, kizárólag közvetetten azonosítható, rendszeres tájékoztatási tevékenység keretében közzétételre szánt adat:

da) vasúti és légi szállítás,

db) belvízi szállítás, szárazföldi személyszállítás,

dc) gáz- és egyéb szénhidrogének szállítása,

dd) repülőtér, belvízi vagy más kikötői létesítmények üzemeltetése, szállítási szolgáltatások végzése ezekben a létesítményeken,

de) postai szolgáltatás egyetemes vagy egyetemes szolgáltatást helyettesítő tevékenység keretén belül, valamint az egyetemes postai szolgáltató által lebonyolított egyéb szolgáltatások,

df) távközlési szolgáltatások,

dg) hulladékgazdálkodási szolgáltatás,

dh) víziközmű-szolgáltatás,

di) gáz, hőenergia, villamos energia szolgáltatás.

e) Az alábbi adatkörökbe tartozó, személyes adatnak nem minősülő, értékben kifejezhető, kizárólag közvetetten azonosítható, rendszeres tájékoztatási tevékenység keretében közzétételre szánt adat:

ea) vasúti, belvízi és szárazföldi személyszállítás menetdíj-bevételi adatok,

eb) légi szállítás menet- és fuvardíj-bevételi adatok,

ec) távközlési szolgáltatások tevékenységi díjbevétele.”

„(6) Egyedi adat – a (3)–(5) bekezdésben foglaltakon túlmenően – az alábbi esetekben továbbítható:

a) az adatszolgáltató írásos kérelme alapján, amelyben az adatkezelő saját, statisztikai adatgyűjtés során szolgáltatott adatai visszaszolgáltatását kéri. A kérelmet az adatkezelő akkor jogosult elutasítani,

ha a szolgáltatott adatok a statisztikai adatgyűjtés eredményeként rögzített állapotukban nem állnak rendelkezésre; vagy

b) az Európai Statisztikai Rendszer, illetve a KBER (Központi Bankok Európai Rendszere) tagja részére, ha az egyedi adat továbbítása az Európai Statisztikai Rendelet, illetve más uniós jogi aktus alapján az európai statisztikák fejlesztése, előállítása vagy közzététele, illetve az európai statisztikák minőségének javítása érdekében szükséges; vagy

c) a Hivatalos Statisztikai Szolgálat tagjai esetében szerven belül hivatalos statisztikai célból, a cél eléréshez szükséges mértékben.”

Láthatjuk tehát, hogy a bizalmasság, vagyis az adatok bizalmas kezelésének követelménye a statisztikában egyrészt magában foglalja a biztonság követelményét, másrészt nemcsak a személyes adatokra, hanem minden egyedi adatra is kiterjed.

6. Az érintettek jogai – Mit kell még biztosítani a jogszerű adatkezeléshez?

A GDPR 12–21. cikkei rögzítik az érintettek jogait.

- tájékoztatáshoz való jog: 12.–14. cikk;
- hozzáférési jog: 15. cikk;
- helyesbítéshez való jog: 16. cikk;
- törléshez való jog: 17. cikk;
- adatkezelés korlátozásához való jog: 18. cikk;
- adathordozhatósághoz való jog: 20. cikk;
- tiltakozáshoz való jog: 21. cikk;
- adatvédelmi hatósághoz fordulás joga;
- bírósági jogorvoslat.

A GDPR preambuluma (156) bekezdése szerint: „a tagállamok számára engedélyezni kell, hogy konkrét feltételekkel és az érintettek számára nyújtott megfelelő garanciák mellett pontosításokat és eltéréseket alkalmazzanak a tájékoztatási követelményekre, a helyesbítéshez való jogra, a törléshez való jogra, az elfeledtetéshez való jogra, az adatkezelés korlátozásához való jogra, valamint az adathordozhatósághoz való jogra, továbbá statisztikai célból történő adatkezeléssel összefüggő tiltakozáshoz való jogra vonatkozóan.” Erre tekintettel a 89. cikk (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a személyes adatok „statisztikai célból folytatott kezelése vonatkozásá-

ban az uniós vagy a tagállami jog eltérést állapíthat meg a 15., 16., 18. és 21. cikkben említett jogokat illetően, ha e jogok valószínűsíthetően lehetetlenné teszik vagy súlyosan hátráltatják az adott célok elérését, és azok megvalósításához szükség van ilyen eltérésre.” A derogáció lehetőségének alapja a preambulum (162) bekezdése is, amely szerint „a statisztikai célból következik, hogy a statisztikai célú adatkezelés eredményét vagy a személyes adatokat nem használják fel konkrét természetes személyekre vonatkozó intézkedések vagy döntések alátámasztására.”

A GDPR nemcsak lehetőséget ad az érintettek jogainak bizonyos fokú indokolt korlátozására uniós vagy tagállami jogalkotással, hanem maga is alkalmaz eltérést (a 14., 17., 21. és 20. cikk szerinti) érintetti jogok kapcsán, kifejezetten statisztikai célú adatkezelés esetén.

A tájékoztatáshoz való jog (14. cikk) keretében a preambulum (62) bekezdése a következőképpen fogalmazza: „a tájékoztatás nyújtására vonatkozó kötelezettség előírása nem szükséges, ha a személyes adat rögzítését, illetve közlését valamely jogszabály kifejezetten előírja, vagy ha az érintett tájékoztatása lehetetlennek bizonyul vagy aránytalanul nagy erőfeszítést igényelne.” E helyzet állhat elő különösen akkor, ha az adatkezelés statisztikai célt szolgál. Erre tekintettel tartalmazza a 14. cikk (5) bekezdés b) pontja, hogy az érintett részére az információk rendelkezésre bocsátásának követelményét nem kell alkalmazni, ha és amilyen mértékben a szóban forgó információk rendelkezésre bocsátása lehetetlennek bizonyul, vagy aránytalanul nagy erőfeszítést igényelne, különösen statisztikai célból végzett adatkezelés esetében.

A törléshez való jog (17. cikk) azt jelenti, hogy „az érintett jogosult arra, hogy kérésére az adatkezelő indokolatlan késedelem nélkül törölje a rá vonatkozó személyes adatokat, az adatkezelő pedig köteles arra, hogy az érintettre vonatkozó személyes adatokat indokolatlan késedelem nélkül törölje”, ha a 17. cikk (1) bekezdés a)–f) pontokban megjelölt indokok valamelyike fennáll. A GDPR preambulum (65) bekezdésére tekintettel azonban nem alkalmazandó ez a kötelezettség, amennyiben az adatkezelés statisztikai célból szükséges, és a törlés valószínűsíthetően lehetetlenné tenné vagy komolyan veszélyeztetné ezt az adatkezelést (17. cikk (3) bekezdés d) pont). A személyes adatok további megőrzése jogszerűnek tekinthető, ha az a közérdekből végzett feladat végrehajtása vagy az adatkezelőre ruházott közhatalmi jogosítvány gyakorlása miatt vagy statisztikai célból szükséges.

A tiltakozáshoz való jognál (21. cikk) további kivételt találunk. A (6) bekezdés alapján, ha a személyes adatok kezelésére „statisztikai célból kerül sor, az érintett jogosult arra, hogy a saját helyzetével kapcsolatos okokból tiltakozhasson a rá vonatkozó személyes adatok kezelése ellen, kivéve, ha az adatkezelésre közérdekű okból végzett feladat végrehajtása érdekében van szükség.” Ebben a rendelkezésben megjelenik a közérdekű feladat ellátása; és ahogyan a korábbiakban jeleztem a hivatalos statisztika előállítását közfeladatnak minősül.

Az adathordozhatósághoz való jog a preambulum (68) bekezdése alapján „természeténél fogva nem állhat fenn olyan adatkezelőkkel szemben, akik a személyes adatok kezelését közhatalmi feladataik gyakorlása keretében végzik. Ennélfogva nem gyakorolható különösen akkor, ha a személyes adatok kezelésére valamely, az adatkezelőre alkalmazandó jogi kötelezettség teljesítéséhez, illetve közérdekből vagy az adatkezelőre ruházott közhatalmi jogosítvány gyakorlása keretében végzett feladat végrehajtásához szükséges.”

A statisztikai adatkezelés során is biztosítani kell tehát az érintett természetes személyek jogainak gyakorlását, bár egyes jogok esetében erre speciális módon van csak lehetőség, mert a hivatalos statisztika előállításának folyamatában ez másképp értelmezhető.

Az átláthatóság elvéből következik, hogy a tájékoztatáshoz és a hozzáféréshez való jogot a teljeskörűen kell biztosítani, ellensúlyozva éppen azt a körülményt, hogy egyes jogok bizony nem gyakorolhatók maradéktalanul, mert azok (törléshez, korlátozáshoz való jog) gyakorlása lehetetlenné tenné, vagy veszélyeztetné a hivatalos statisztika előállítását mint közfeladat ellátását.

A hozzáférési jog keretében a másolatkészítés csak az adatgyűjtés keretében kezelt adatokról lehetséges. Maga a hozzáférés időben limitált; önkéntes lakossági adatgyűjtések esetén a kérdőív lezárásával egyidejűleg annak lekérdezésével, lementésével, a kérdőív lezárását követően az anonimizálás végrehajtásáig igénylással van mód. (Jelenleg az Stt. 39. § (6) bekezdés a) pontja is tartalmaz rendelkezést hozzáférési joggal kapcsolatosan.)

Az érintett élhet helyesbítéshez való jogával az adatgyűjtések során, adatátvételek esetében az adatforrás-szervezethez kell fordulnia. Az adatgyűjtéseket tekintve addig van lehetőség erre, amíg az érintett azonosítható, általában a statisztikai adatfeldolgozás megkezdéséig.

A törléshez való jog gyakorlására hozzájáruláson alapuló adatgyűjtések esetében addig van lehetőség, amíg az érintett azonosítható, általában a statisztikai adatfeldolgozás megkezdéséig.

A GDPR alapján a korlátozáshoz vagy a tiltakozáshoz való joggal akkor élhet az érintett, ha az adatkezelésre nem közérdekű okból végzett feladat (hivatalos statisztika tevékenység) végrehajtása érdekében van szükség.

A GDPR által biztosított eltérési lehetőségek tehát jogosak és indokoltak, a személyes adatokhoz fűződő jog arányos korlátozását jelentik a hivatalos statisztika, mint közfeladat ellátása mellett.

*

Az adatvédelem a hivatalos statisztikában tehát egyedi: mert nemcsak a személyes, hanem valamennyi egyedi adat védelem alatt áll; mert a személyes adatok keze-

lésére vonatkozó egyes alapelvek többet vagy mást jelentenek, így szigorúbban vagy eltérően értelmezhetők; mert a statisztikai adat-előállítás folyamatában az érintettek jogai egyedi módon gyakorolhatók.

Forrás

- AZ EURÓPAI UNIÓ HIVATALOS LAPJA [2009]: Az Európai Parlament és a Tanács 223/2009/EK rendelete (2009. március 11.) az európai statisztikákról és a titoktartási kötelezettség hatálya alá tartozó statisztikai adatoknak az Európai Közösségek Statisztikai Hivatala részére történő továbbításáról szóló 1101/2008/EK, Euratom európai parlamenti és tanácsi rendelet, a közösségi statisztikákról szóló 322/97/EK tanácsi rendelet és az Európai Közösségek statisztikai programbizottságának létrehozásáról szóló 89/382/EGK, Euratom tanácsi határozat hatályon kívül helyezéséről. 52. évf. L 87. 2009. 3. 31. 164–173. old. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009R0223&rid=6>
- AZ EURÓPAI UNIÓ HIVATALOS LAPJA [2016]: Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről. 59. évf. L 119. 2016. 5. 4. 1–88. old. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=HU>
- KSH (KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL) [2017]: *A Nemzeti Statisztika Gyakorlati Kódexe*. https://www.ksh.hu/docs/bemutakozas/hun/gyakorlati_kodex.pdf
- MAGYAR KÖZLÖNY [2009]: 2009. évi CLV. törvény a minősített adat védelméről. December 29. 194. sz. 47843–47867. old. <http://www.magyarokozlony.hu/dokumentumok/1207556b9f9c4032b43cc273612e57eb6ddae082/megtekintes>
- MAGYAR KÖZLÖNY [2011]: Magyarország Alaptörvénye. Április 25. 43. sz. 10656–10681. old. <http://www.magyarokozlony.hu/dokumentumok/8974680d9789baa5b1d99335bb7cc6db75a15c77/megtekintes>
- MAGYAR KÖZLÖNY [2012]: 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről. Július 13. 92. sz. 13450–13569. old. <http://www.magyarokozlony.hu/dokumentumok/3f4020f228cb4475874815d125f34915e2192aed/megtekintes>
- MAGYAR KÖZLÖNY [2016]: 2016. évi CLV. törvény a hivatalos statisztikáról. December 15. 203. sz. 82098–82116. old. <http://www.magyarokozlony.hu/dokumentumok/69f91d15d06bf13f9bbaed39dcb42b7205deaec9/megtekintes>